

Игор Ракић¹, мастер историчар
Историјски архив Ниш
Србија

ДНЕВНИК² 11. ОКЛОПНЕ ДИВИЗИЈЕ ВЕРМАХТА У АПРИЛСКОМ РАТУ: НАСТУПАЊЕ ОД БЕЛЕ ПАЛАНКЕ ДО АЛЕКСИНЦА

Апстракт: У раду представљамо део микрофилмоване архивске грађе Националног архива у Вашингтону која се тиче ратног пута немачке 11. оклопне дивизије у Априлском рату на територији Србије. У питању је део ратног дневника (Kriegstagebuch – КТВ) који је вођен током ратних операција на простору од Беле Паланке до Алексинца тј. непосредни пре, током и кратко након заузимања Ниша од 8. до 9. априла, после чега је уследило даље наступање дивизије долином Велике Мораве у правцу Параћина.

Кључне речи: ратни дневник, Априлски рат, Вермахт, Југославија, микрофилмована грађа

Априлски рат 1941. као последица мартовских догађања у Југославији имао је далекосежне последице за све грађане Краљевине Југославије. Свега десет дана од демонстрација 27. марта, снаге Тројног пакта, чију су окосницу чиниле снаге нацистичке Немачке (Вермахт), напале су Југославију крећући си из два главна правца – из Аустрије и из Бугарске. Циљ је био да се у кратком року реши стање на Балкану како би се немачке снаге оријентисале на планирану инвазију на СССР.³

План немачког генералштаба је предвиђао да се напад на Југославију изведе 12. армијом, из Бугарске и Румуније, и 2. армијом, са подручја Аустрије. У погледу напада из Бугарске, планирано је да се са подручја 12. армије ангажује једна група дивизија која ће из подручја северозападно и северно од Софије

¹ igorak89@yahoo.com; Igor Rakić, Historical Archives of Niš

² Приређивач извора се посебно захваљује историчару др Гају Трифковићу који је као стручни сарадник и консултант учествовао око приређивања оригиналног текста на немачком и самог превода.

³ Velimir Terzić, *Slom Kraljevine Jugoslavije: uzroci i posledice poraza*, tom II, Beograd 1983, 30–36.

разбити југословенске снаге око Ниша и јужно од Београда, да запоседне главни град Краљевине Југославије и да се отвори друмски и железнички саобраћај за немачко коришћење на линији Београд – Ниш – Софија. За овај задатак, планирана је 1. оклопна група коју су чиниле 5. и 11. оклопна дивизија из састава 14. немачког оклопног корпуса и 60. моторизована пешадијска дивизија. Такође, ту би наступале још две немачке дивизије из састава 11. корпуса са једном бугарском дивизијом, а планирано је да се придода још једна брза немачка јединица.⁴ На правцу напредовања јединица из састава немачке 12. армије, од југословенско-бугарске границе ка Нишу и Београду, немачка команда предвиђала је жесток отпор активних јединица војске Краљевине Југославије, запречавање путева и рушење мостова.⁵

Првог дана рата, 6. априла 1941. године, није било озбиљнијих покрета немачких снага на тзв. Нишавском правцу (у реону дејства Топличке дивизије, југословенске 5. армије), а дејства јединица 12. немачке армије била су у правцу Криве Паланке и Зајечара.⁶ Ни другог дана рата, није било јачих немачких акција, али су нападачке снаге показивале активност. Увече 7/8. априла, немачке снаге покушале су да продру кроз линије Топличке дивизије код села Врапче (у близини Димитровграда – прим. аут) али су одбијене.⁷ Главни напад немачких снага на Нишавском правцу почео је у 5:30 часова 8. априла. У првом ешалону налазиле су се 11. оклопна дивизија јужно од реке Нишаве, 294. пешадијска дивизија која је ишла преко Тепоша и села Крупац ка Пироту, и 4. брдска дивизија, која је напала правцем Височка Ржана–Пирот. После јаких борби, 11. оклопна дивизија заузела је Цариброд (данашњи Димитровград – прим. аут), а истог дана око 14:00 часова и Пирот. Даљим напредовањем, немачке оклопне снаге, подржане авијацијом и артиљеријом кретале су се у правцу Беле Паланке и Ниша.⁸

Организација 11. оклопне дивизије на дан 5. априла 1941.

На основу докумената из другог микрофилма можемо прецизно реконструисати организациону шему 11. оклопне дивизије на дан 5. април 1941. године тј. непосредно пре напада на Југославију.⁹ Састав је био следећи:

⁴ *Aprilski rat 1941*, том II, Београд 1987, 353.

⁵ *Aprilski rat 1941*, 409.

⁶ V. Terzić, *Slom Kraljevine Jugoslavije*, 281, 297.

⁷ *Исто*, 310–311.

⁸ *Исто*, 329–332.

⁹ National Archives and Records Administration, Record Group 242, Publication T-315, Roll 585, frame 668.

15. оклопни пук	<u>Придогајне јединице:</u>
11. стрељачка бригада	1. батерија 608. противавионског пука
110. пешадијски пук	71. дивизион противавионске
111. пешадијски пук	артиљерије ¹⁰
119. артиљеријски пук	
231. оклопни извиђачки батаљон	
261. противтенковски дивизион	
209. оклопни инжињеријски батаљон	
341. батаљон везе	
61. дивизијска логистичка служба	

Скраћенице у документу

Штедња простора али и практичност допринели су да документи немачке војне провенијенције обилују скраћеницама. Скраћивање је се вршило на разне начине, а доминирају како контракција (два начина: навођење првог и последњег слова речи и изостанак средине или навођење првог слова, неког у средини и последњег слова), тако и суспензија (навођење почетних слова и изостанак осталих слова у речи). За разрешење скраћеница користили смо *Nemačko-srpskohrvatski vojni rečnik* из 1965. године у издању Војноиздавачког завода у Београду¹¹ и приручник за идентификацију немачке војске из 1943. у издању Министарства рата САД¹². У табели дајемо списак неких скраћеница које се срећу у тексту:

Скраћеница	Значење	Превод
1./608.	1. Batterie/Flak-Abteilung 608	1. батерија 608. противавионског дивизион
6./A.R. 119	6. Batterie/Artillerie-Regiment 119	6. батерија 119. артиљеријског пука
A. A. Aufkl.-Abt	Aufklärungs-Abteilung	извиђачки батаљон
Btl.	Bataillon	батаљон
Div.	Division	дивизија

¹⁰ За више о историји и организацији 11. оклопне дивизије, видети: Albert Harding Ganz, *Ghost Division: the 11th "Gespenster" Panzer Division and the German Armored Force in World War II*, Mechanicsburg 2016.

¹¹ Milisav Đ. Perišić, Zoran V. Konstantinović, *Nemačko-srpskohrvatski vojni rečnik*, Beograd 1965.

¹² *Handbook on German Army Identification*, Washington 1943.

Div. Gef. St.	Division-Gefechtsstand	командно/борбено место дивизије
Div.-Kdr.	Divisions-Kommandeur	командант дивизије
Div. Kdrs.	Divisions-Kommandeurs	генитивни облик Div.-Kdr.
Div.-Stab	Divisionsstab	штаб дивизије
fdl.	feindlich	непријатељски
Gen.Kdo.	Gerneralkommando	команда армијске области
H. Q.	Hauptquartier	седиште, командно место
K	Kradschützen	мотоциклически
K. 61	Kradschützen-Bataillon 61	61. мотоциклически батаљон
K.G.	Kampfgruppe	борбена/тактичка група
Kdr.	Kommandeur	командант
Mun. Kolonnen	Munitionskolonnen	колона за снабдевање муницијом
PAK/Pak	Panzerabwehrkanone	противтенковски топ
Pi.Btl.60	Pionier-Bataillon 60	60. инжињеријски батаљон
Pz. Kfz.	Panzer-Kraftfahrzeug	оклопно возило
Pz.Pi.Btl.209	Panzer-Pionier-Bataillon 209	209. оклопни инжињеријски батаљон
Pz.-Zug	Panzer-Zug	тенковски вод

Од краја педесетих година па све до почетком деведесетих година 20. века у САД је вршен процес микрофилмовања докумената немачког порекла (заробљених током Другог светског рата и из приватних колекција).

Документ се налази у Националном архиву САД (енг. National Archives and Records Administration) на ролни бр. 584, микрофилмске публикације T-315, која припада Групи докумената 242 (енг. Record Group 242) која садржи заробљена немачка документа.

У питању је ратни дневник (нем. *Kriegstagebuch*) 11. оклопне дивизије (нем. 11. Panzer-Division; скр. 11. Pz. Div) и обухвата кретање дивизије од Беле Паланке до Алексинца тј. захвата време од два дана (9. и 10. април 1941) ратног пута ове формације у којем се описује прилаз и заузимање Ниша и Алексинца, али и помињу планови за даље напредовање ка Ђуприји.¹³ Дневник, писан на писаћој машини, је настао радом оперативног одељења дивизије (у немачким војним документима означено као Ia). Као аутор дневника за период од 1. јануара 1941. до његовог затварања наводи се извесни поручник Клеме (нем. Oblt. Klemme).¹⁴ На крају дневника стоји „Die Richtigkeit und Vollzähligkeit der Eintragungen im K.T.V. werden bescheinigt.“ (срп. *Исправност и целовитост уноса у ратни дневник су*

¹³ National Archives and Records Administration, Publication T-315, Roll 584, frame 113-116.

¹⁴ National Archives and Records Administration, Publication T-315, Roll 584, frame 38.

йойврђени), а испод овог текста налази се место и датум овере „О. У., den 25.5.41“ (срп. *место штаба, 25. маја 1941*)¹⁵ са потписом генерал-мајора и команданта дивизије Лудвига Кривела (Ludwig Crüwell).¹⁶

Приликом приређивања извора, уклоњен је део текста о локацији и времену уписа на спољним маргинама странице јер се идентични подаци налазе у самом тексту. Поред приређеног текста на немачком, дат је и ауторов превод текста. У циљу додатне анализе документа, текста и превода од стране других истраживача, странице дневника које преводимо налазе се на крају рада у виду прилога (дигитализовани микрофилм).

Документ на немачком:

[...] ¹⁷

In flüssigem Vorgehen steht Vorausabt. um 1,45 Uhr 5 km von Bella Pallanka, das um 5,40 Uhr ohne Feindberührung durchschritten wird. Ein Halt von 3 Stunden war notwendig, um die nicht bei Kampfgruppe Riebel eingegliederten Teile der A.A. abzuwarten.

Um 6,15 Uhr erreicht Spitze Novocelo. Von hier Div.-Kdr. bei Vorausabt.

Bei Punkt 271 (5 km nordwestl. Bela Pallanka) wird leichter Feindwiderstand gebrochen und 10,53 Uhr Nis nach Kampf mit örtlichen Sicherungen, bestehend aus einzelnen Paks und Schützen, genommen.

Das H.Q. das jugosl. A.O.K. in Banja war in der Nacht geflehen, ob infolge unserer Stuka-Angriffe oder auf die Nachricht vom Anmarsch der 11.Pz.Div., ist nicht feststellbar.

Kampfgruppe Riebel kann erst etwa 5,00 Uhr antreten, da bei den Marschstöckungen bei Caribrod erst weit nach Mitternacht die Betriebsstoff- und Mun.-Kolonnen zur Auffüllung herankommen. Sie erreicht Nis gegen 12,00 Uhr.

Div.-Gef.St. wird von Pirot nach Punkt 418, 4 km westl. Pirot, verlegt.

Auf Befehl des Div. Kdrs. wird als Sicherung in der linken Flanke und zur Aufklärung die Gruppe Luz bei Punkt 418 auf die südliche Umgehungsstrasse nach Nis abgedreht.

Kdr. Gruppe Luz erhält auf dem Div. Gef. St. um 9,00 Uhr mündl. Befehl zum Abdrehen.

Auf sehr schlechter Strasse und dauerndem Kampf mit Heckenschützen erreicht die Kampfgruppe Luz 16,25 Uhr Ravna Dubrava und stößt dort auf harten Feindwiderstand. Im Angriff wird der Ort um 18,30 Uhr genommen und der Vormarsch fortgesetzt.

¹⁵ Скраћеница О. У. је од Ortsunterkunft – квартир; кантоман, место штаба (трупе). Ставља се како би се избегло навођење места (прим. аут).

¹⁶ National Archives and Records Administration, Publication T-315, Roll 584, frame 160.

Um 23,30 Uhr erreicht die Spitze Strassengabel 6 km ostw. Nis. Hier erreicht die Befehl zu halten.

Der Umweg der Kampfgruppe Luz hat sich sehr gelohnt, weil er den Gegner über die Stärke der eigenen Kräfte täuschte und durch den Kampf mit dem Feind beiderseits seiner Vormarschstrasse mittelbar zum Flankenschutz der auf der Hauptstraße marchierenden Truppa und Trosse beitrug.

Marschgruppe Bohlmann erreicht auf der grossen Vormarschstrasse der Division gegen 2,30 Uhr mit Anfang Nis.

An dieser Stelle muß ein Wort über die Strassenverhältnisse in Serbien gesagt werden: Die als Hauptvormarschstrasse der Div. bezeichnete Strasse muss bis auf einige Strecken, die noch im Bau waren, als gut bezeichnet werden. Ein Abbiegen von der Hauptstrasse jedoch war immer wegen der katastrophalen Beschaffenheit der Nebenstrassen mit den grössten Schwierigkeiten verbunden. Diese engen Strassen waren, da sie keinen festen Untergrund haben, durch die schlechte regnerische Witterung teilweise grundlos geworden.

Auch die im Zuge der Strassenführung vorhandenen zahlreichen Brücken waren, soweit sie nicht zerstört waren, zum grossen Teil so schwach, dass sie für Pz. Kfz. sowie die schweren Kfz. der Artillerie und Pioniere nicht befahrbar waren.

Aus diesen Gründen war eine ständige Straßenerkundung und Verbesserung sowie Brückenverstärkung notwendig. Für diese Aufgaben bei der vorderstend Kampfgruppe eingereichte Teile des Pz.Pi.Btl.209 haben, wie auch bei allen übrigen Aufgaben, hervorragend gearbeitet.

Da auf Befehl des K.G. in Nis ein Kräftezentrum von mindestens Btl.-Stärke bleiben muß, entschließt sich der Kdr., die bisherige Vorausabt. aufzulösen und K. 61 zur Sicherung von zu belassen. Die A.A. mit unterstellter 6./A.R. 119 erhält Befehl, auf der Vormarschstraße der Division weiter anzutreten und bis Jagodina vorzustoßen, um die Brücken bei Cuprija und Jagodina in die Hand zu nehmen. Gleichzeitig ist Aufklärung bis zur Linie Svilajnac - Lapovo - Kragujevac vorzutreiben. Um 13,00 Uhr rollt die A. A. nach kurzer Tankrest ab.

Feindliche Vorstöße über die Morava bei Mramor und Klisura machen in den nachmittagsstunden Einsatz von Panzern, Kradstz. und Artillerie erforderlich. Die Brücke bei Mramor wird von den zurückgehenden Serben gesprengt, die Brücke bei Klisura kann unveraehrt genommen werden.

Der abmarsch der Panzer verzögert sich durch diesen Einsatz bis gegen Abend. Zur Sicherung gegen weiter fdl. Vorstöße werden starke Teil K. 61 eingesetzt.

Um 19,00 Uhr rollen die Panzer, bei denen sich auch der Div.-Kdr. befindet, auf der Vormarschstraße der A. A. vor.

Führungsabt. Div.-Stab wird bis 17,00 Uhr bis Nis vorgezogen.

Zum Schutze gegen fdl. Angriffe von Westen und Nordosten auf Nis werden 19,00 Uhr egehende Sicherungsmaßnahmen getroffen. Ein Zug K. 61 wird zur Sicherung gegen Nordwesten nach Svrljig vorgeschoben. Aus Teilen K. 61 und Pi.Btl.60 werden starke Sicherungen an den Ortsausgängen eingesetzt. Die 1./Fla. 608 und ein

leichter Pz.-Zug übernehmen die Sicherung der Führungsabt. im jugoslawischen Gen. Kdo. Außerdem wird die Stadt ständig durch starke Streifen kontrolliert.

Im flüssigen Vorgehen war in der Nacht zum 10.4. die Aufkl.-Abt. nach mehrmaligen Gefechten gegen Mitternacht bis Paracin gekommen.

Die Kampfgruppe Riebel (Panzer) erreicht, immer noch leichten Widerstand versprengter fdl. Teile niederkämpfend, bis 22,30 Uhr Aleksinac und bis 6,30 Uhr früh Paracin.

[...]¹⁸

Превод

[...]

У глатком наступању претходница је у 1.45 часова на 5 км од Беле Паланке коју пролази око у 5.40 часова без додира са непријатељом. Био је неопходан застој од 3 сата како би се сачekali делови извиђачког батаљона који нису били спојени са борбеном групом Рибел.

У 6.15 чело достиже Ново Село. Одавде је командант дивизије уз претходницу.

На Коти 271 (5 км северозападно од Беле Паланке) сломљен је слаб непријатељски отпор и у 10.53х Ниш је заузет након борби са локалним обезбеђењем, које се састојало од појединачних противтенковских топова и бораца.

Седиште југословенског армијског штаба у Бањи је током ноћи напуштено, не може се утврдити да ли као резултат наших напада Штукама или на вести да се приближава 11. оклопна дивизија.

Борбена група Рибел може почети са наступањем тек око 5.00 ујутру, услед застоја код Цариброда колона за поуну горивом и муницијом је стигла тек касно иза поноћи. До Ниша стиже око 12.00 часова.

Командно место дивизије измештено је из Пирота на Коту 418, четири километара западно од Пирота.

По наређењу команданта дивизије, група Луц на Коти 418 окренута је на јужни обилазни пут за Ниш као обезбеђење на левом крилу и за извиђање. Командант Групе Луц од дивизијског штаба у 9.00 часова прима усмено наређење за обилазак.

По врло лошем путу и уз сталне борбе са снајперима, борбена група Луц стигла је до Равне Дубраве у 16.25 и тамо наишла на оштар непријатељски отпор. У нападу, место је заузето у 18.30 и напредовање је настављено.

У 23.30 претходница досеже раскрсницу 6 км источно од Ниша. Овде је стигла команда да се стане.

¹⁸ Изостављен је део који се односи на борбена дејства 11. оклопне дивизије после Алексинца (прим. аут).

Заобилазни маневар борбене групе Луц се веома исплатио, јер је зава-
рао противника о јачини сопствених снага и кроз борбу са непријатељом са обе
стране његовог пута напредовања индиректно допринео бочној заштити трупа
и коморе који су марширали на главном путу.

Чело маршевског ешалона Болман, крећући се главним путем за наступа-
ње, стигао је око 2.30 часова у Ниш.

На овом месту мора се рећи реч о стању на путевима у Србији: Пут пред-
виђен за главни правац напредовања дивизије мора бити означен као добар,
осим неколико деоница који су још били у изградњи. Скретање са главног пута,
међутим, увек је било повезано са највећим потешкоћама због катастрофалног
стања споредних путева. Ови уски путеви, будући да немају чврсту подлогу, де-
лимично су били неупотребљиви због кишовитог времена.

Бројни мостови који су постојали на путу, уколико нису били уништени,
већином су били толико слаби да их нису могли користити оклопна возила као и
тешка возила артиљерије и инжењерије.

Из ових разлога било је потребно стално тражење и побољшавање пу-
тева, као и ојачавање мостова. Делови 209. оклопног инжењеријског батаљона
додељени најистакнутијој борбеној групи за ове задатке одлично су се снашли,
уосталом, као и при свим другим задацима.

Сходно наређењу борбене групе да се у Нишу има оставити осигурање
јачине барем једног батаљона, командант се одлучује да расформира досадашњу
претходницу и одреди 61. мотоциклистички батаљон за овај задатак. Извиђач-
ком батаљону са придодатом 6. батеријом 119. артиљеријског пука наређено је
да настави напредовање дивизијским путем и да напредује до Јагодине како би
заузели мостове код Туприје и Јагодине.

Истовремено, извиђање треба извести до линије Свилајнац-Лапово-Кра-
гујевац. У 13 сати извиђачки батаљон се покренуо након кратког пуњења резер-
воара горивом.

Непријатељски напади у вечерњим сатима преко Мораве код Мрамора и
Клисуре изискују ангажовање властитих тенкова, мотоциклиста и артиљерије.
Мост код Мрамора, Срби који су се повлачили, дигли су у ваздух, мост на Кли-
сури је заузет неоштећен.

Напредовање тенкова је одложено до вечери због ове акције. Јаки делови
61. мотоциклистичког батаљона се користе за заштиту од даљих непријатељских
напада.

У 19.00 тенкови, са којима се налазио и командант дивизије, су се покре-
нули путем који је прошао извиђачки батаљон.

Оперативно одељење штаба дивизије до 17.00 било је у Нишу.

У циљу заштите од напада непријатеља са запада и североистока на Ниш,
у 19.00 преузете су мере безбедности. Вод из састава 61. мотоциклистичког ба-
таљона упућен је у Сврљиг ради заштите са северозапада. Од делова 61. мотоци-
клистичког батаљона и 60. инжењеријског батаљона постављено је јако обезбе-
ђење на излазима из места.

Прва батерија 608. противавионског батаљона и лаки тенковски вод преузели су обезбеђење оперативног одељења које је смештено у зграду југословенске армијске команде. Поред тога, град непрестано контролишу јаке патроле.

У глатком напредовању у ноћи 9/10. априла, извиђачки батаљон је, након више окршаја, стигао у Параћин око поноћи.

Борбена група Рибел (тенкови) стигла је у Алексинац до 22.30 и у Параћин до 6.30, савладавајући слаб отпор раштрканих непријатељских делова.

[...]

Прилози:

371

Tag Uhrzeit Ort und Zeit der Unterstützung	Darstellung der Ereignisse (Dabei wichtig: Beschreibung der Lage (Feind- und eigene), Eingangs- u. Abgangszeiten von Meldungen und Befehlen)
23,00 Uhr	<p>ung Kdr. K. 61 zur Verfolgung des Gegners auf Nis und zur Auf- klärung gem. Sonderbefehl vom 7.4. angesetzt. Um 23,00 Uhr tritt Vorausabt. von Piroc an. Nach Auftanken von Betriebsstoff und Munition soll die Kampfgruppe Riebel folgen und bis Nis vorstoßen.</p>
	<p>Gruppe Iuz soll der Kampfgruppe Riebel folgen ~~und~~ bis Piroc, Gruppe Bohlmann bis Westausgang Caribrod vorziehen. Der Div.-Kdr. selbst befindet sich bei der Kampfgruppe Riebel. Die Führungs- abt. verbleibt in Piroc.</p>
9.4.41 1,45 Uhr 5,40 Uhr	<p>In flüssigem Vorgehen steht Vorausabt. um 1,45 Uhr 5 km vor Bela Pallanka, das um 5,40 Uhr ohne Feindberührung durchschrit- ten wird. Ein Halt von 3 Stunden war notwendig, um die nicht bei Kampfgruppe Riebel eingegliederten Teile der A.A. abzuwarten.</p>
6,15 Uhr	<p>Um 6,15 Uhr erreicht Spitze Novocelo. Von hier Div.-Kdr. bei Vorausabt. Bei Punkt 271 (5 km nordwestl. Bela Pallanka) wird leichter Feindwiderstand gebrochen und 10,53 Uhr Nis nach Kampf mit ört- lichen Sicherungen, bestehend aus einzelnen Paks und Schützen, genommen.</p>
	<p>Das H.Q. des jugosl. A.O.K. in Benja war in der Nacht gefun- den, ob infolge unserer Stuka-Angriffe oder auf die Nachricht vom Anmarsch der 11.Pz.Div., ist nicht feststellbar.</p>
	<p>Kampfgruppe Riebel kann erst etwa 5,00 Uhr antreten, da bei den Marschstoppungen bei Caribrod erst weit nach Mitternacht die Betriebsstoff- und Mun.-Kolonnen zur Auffüllung herankommen. Sie erreicht Nis gegen 12,00 Uhr.</p>
Punkt 418	<p>Div.-Gef.St. wird von Piroc nach Punkt 418, 4 km westl. Piroc westl. Piroc verlegt.</p>

38

Tag Morgen Ort und Zeit der Unterkunft	Darstellung der Ereignisse (Sehr wichtig: Darstellung der Lage (Feind- und eigene), Eingänge- u. Abgänge/Befehle von Meldungen und Befehlen)
9,00 Uhr	Auf Befehl des Div. Kdrs. wird als Sicherung in der linken Flanke und zur Aufklärung die Gruppe Luz bei Punkt 418 auf die südliche Umgehungsstrasse nach Nis abgedreht. Kdr. Gruppe Luz erhält auf dem Div. Gef. St. um 9,00 Uhr mündl. Befehl zum Abdrehen.
16,25 Uhr	Auf sehr schlechter Strasse und in dauerndem Kampf mit Hecken- schützen erreicht die Kampfgruppe Luz 16,25 Uhr Ravna Dubrava und stößt dort auf harten Feindwiderstand. Im Angriff wird der Ort um
18,30 Uhr	18,30 Uhr genommen und der Vormarsch fortgesetzt. Um 25,30 Uhr er- reicht die Spitze Strassengabel 6 km ostw. Nis. Hier erreicht die Befehl zu halten.
	Der Umweg der Kampfgruppe Luz hat sich sehr gelohnt, weil er den Gegner über die Stärke der eigenen Kräfte täuschte und durch den Kampf mit dem Feind beiderseits seiner Vormarschstrasse mit- telbar zum Flankenschutz der auf der Hauptstrasse marschierenden Truppe und Trosse beitrug.
	Marscheruppe Böhlmann erreicht auf der grossen Vormarschstras- se der Division gegen 2,30 Uhr mit Anfang Nis.
	An dieser Stelle muß ein Wort über die Strassenverhältnisse in Serbien gesagt werden: Die als Hauptvormarschstrasse der Div. bezeichnete Strasse muss bis auf einige Strecken, die noch im Bau waren, als gut bezeichnet werden. Ein Abbiegen von der Hauptstrasse jedoch war immer wegen der katastrophalen Beschaffenheit der Neben- strassen mit den grössten Schwierigkeiten verbunden. Diese engen Strassen waren, da sie keinen festen Untergrund haben, durch die schlechte regnerische Witterung teilweise grundlos geworden.
	Auch die im Zuge der Strassenführung vorhandenen zahlreichen Brücken waren, soweit sie nicht zerstört waren, zum grossen Teil so schwach, dass sie für Pz. Kfz. sowie die schweren Kfz. der

: 39 |

Tag Uhrzeit Ort und Art der Unterkunft	Darstellung der Ereignisse (Vollst. wichtig: Darstellung der Lage (feind- und eigene), Eingangs- u. Abgangs-Zeiten von Meldungen und Befehlen)
	<p>Artillerie und Pioniere nicht befahrbar waren.</p> <p>Aus diesen Gründen war eine ständige Straßenerkundung und Verbesserung sowie Brückenverstärkung notwendig. Für diese Aufgaben bei der vordersten Kampfgruppe eingesehene Teile des Pz.Pi.Btl.209 haben, wie auch bei allen übrigen Aufgaben, hervorragend gearbeitet.</p> <p>Da auf Befehl des K.G. in Nis ein Kräftezentrum von mindestens Btl.-Stärke bleiben muß, entschließt sich der Kdr., die bisherige Vorausabt. aufzulösen und K. 61 zur Sicherung von Nis zu belassen. Die A.A. mit unterstellter G./A.R.119 erhält Befehl, auf der Vormarschstraße der Division weiter anzutreten und bis Jagodina vorzustoßen, um die Brücken bei Cuprija und Jagodina in die Hand zu nehmen. Gleichzeitig ist Aufklärung bis zur Idrie 13,00 Uhr Svilajnac - Lapovo - Kragujevac vorzutreiben. Um 13,00 Uhr rollt die A.A. nach kurzer Tankrast ab.</p> <p>Feindliche Vorstöße über die Morava bei Mramor und Klisura machen in den Nachmittagsstunden Einsatz von Panzern, Kradschz. und Artillerie erforderlich. Die Brücke bei Mramor wird von den zurückgehenden Serben gesprengt, die Brücke bei Klisura kann unverändert genommen werden.</p> <p>Der Abmarsch der Panzer verzögert sich durch diesen Einsatz bis gegen Abend. Zur Sicherung gegen weitere fdl. Vorstöße werden starke Teile K. 61 eingesetzt.</p> <p>Um 19,00 Uhr rollen die Panzer, bei denen sich auch der Div.-Kdr. befindet, auf der Vormarschstraße der A.A. vor.</p> <p>Nis 17,00 Uhr Führungsabt. Div.-Stab wird bis 17,00 Uhr bis Nis vorgezogen.</p> <p>Zum Schutze gegen fdl. Angriffe von Westen und Nordosten auf Nis werden 19,00 Uhr egehende Sicherungsmaßnahmen getroffen.</p>

40 -

Tag Menge Ort und Zeit der Unterkunft	Darstellung der Ereignisse (Dabei wichtig: Beschreibung der Lage (Feind- und eigene), Eingangs- u. Abgangszeiten von Meldungen und Befehlen)
	<p>Ein Zug K. 61 wird zur Sicherung gegen Nordwesten nach Syrljig vorgeschoben. Aus Teilen K. 61 und Pl.Btl.60 werden starke Sicherungen an den Ortsausgängen eingesetzt. Die 1./Fla. 608 und ein leichter Pz.-Zug übernehmen die Sicherung der Führungsabt. im jugoslawischen Gen.Kdo. Außerdem wird die Stadt ständig durch starke Streifen kontrolliert.</p>
10.4.41	<p>Im flüssigen Vorgehen war in der Nacht zum 10.4. die Aufkl.-Abt. nach mehrmaligen Gefechten gegen Mitternacht bis Paracin gekommen.</p>
	<p>Die Kampfgruppe Riebel (Panzer) erreicht, immer noch leisteten Widerstand versprengter fdl. Teile niederkämpfend, bis 22,30 Uhr Aleskinac und bis 6,30 Uhr früh Paracin.</p>
	<p>In den frühen Morgenstunden gelingt es der Aufkl.-abt., sich in den Besitz der Morava-Brücke bei Cuprija zu setzen, kurz ehe sie von den Serben in die Luft gesprengt werden sollte. Das Sprengkommando der Serben wird gefangen genommen, 800 kg Sprengstoff werden beseitigt.</p>
	<p>Schon bald nach Antritt der Kampfgruppe Riebel, bei der sich der Div.-Kdr. befand, waren auf Grund des raschen Vormarsches der Pz.A.A. 231 weitere Entschlüsse für den Vormarsch der Division Richtung Belgrad zu fassen.</p>
	<p>Der Div.-Kdr. stand vor der Frage, wie der Vormarsch ab Jagodina fortgesetzt werden sollte. In dem Bestreben, die Div. breitzumachen und unbedingt mit zwei Marschstäten vor Belgrad anzukommen, entschloß sich der Div.-Kdr., von Jagodina die Panzer auf der im Morava-Tal über Semendria führenden Straße anzusetzen, während die 11. Schtz.-Brig. je nach weiterer Entwicklung der Lage mindestens mit einem Rgt. auf der Straße über Kragujevac</p>